

на валці з Енгельгардтом; пізніше — під час подорожі на Україну. Не випадково ж Шевченко в повісті “Музикант” провів героя цього твору саме Білоруським трактом, назвавши такі поштові станції “країни ремства і плачу”, як Скрути, Усвяти...

Можливо, Шевченко знав Шпилевського і як автора таких праць “Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических поверьях”, “Белорусские народные поверья”, “Народные пословицы с объяснением происхождения и значения их”, “Дожинки. Белорусский народный обычай”.

Під № 24 в “Описі” записане видання “Народные южнорусские песни, изд. А. Метлинского” (К., 1854). Тарас Григорович виявляв інтерес до творчості, зокрема фольклорних записів, зроблених Амвросієм Метлинським (1814—1870). Так, в листі до викладача 2-ї Харківської гімназії П. Корольова (18 листопада 1842 р.) він просив поклонитися Метлинському і подякувати йому за його фольклорну збірку “Думки й пісні та ще дещо” (1839). Шевченко згадував ім’я Метлинського в листах до Я. Кухаренка та М. Лазаревського.

Під рукою Кобзаря були “Малороссийские и Червонорусские народные думы и песни” — видання, здійснене 1836 року в Петербурзі українським фольклористом П. Лукашевичем (бл. 1806—1887). В розпорядженні Шевченка були також “Новейший отборный российский песенник” (М., 1827), збірка “Русские песни” (М., 1834) російського актора і поета М. Г. Циганова (1797—1831). Гадаємо, що останнє видання привернуло увагу Шевченка перш за все тим, що деякі написані Цигановим пісні стали народними.

Фольклорні збірки, про які ми поведемо мову, потрапили до книгозбірні поета, коли він повернувся до Петербурга із заслання. В березні 1858 року, перебуваючи по дорозі до Москви, Шевченко познайомився з російським фольклористом О. Афанасьєвим (1826—1871). Олександр Миколайович належав до того гуртка, членів якого Шевченко назвав “московской учено-литературной знаменитостью”: “И что это за очаровательная зна-

менитость: молодая, живая, увлекающая, свободная!”

Спілкування з російським істориком літератури і фольклористом на цьому не перервалося. Згодом Шевченко отримував вітання від московських приятелів (запис в “Щоденнику” 6 травня 1858 р.). В наступному листі до М. Щепкіна (6 грудня 1858 р.) він прохає поцілувати “всіх, кого знакового побачиш”. Безумовно, серед тих знайомих він мав на увазі і О. Афанасьєва. Останній також не забував Кобзаря. Ось так і з’явилися в бібліотеці поета “Русские легенды”, видані О. Афанасьєвим в Москві 1859 року.

В Петербурзі після повернення із заслання Шевченко познайомився і приятелював до останніх днів свого життя з російським етнографом і фольклористом П. Якушкіним (1820—1872). Тож не дивно, що в його бібліотеці осіло два видання Якушкіна з дарчими написами. Одне з них — дві книжки “Русских песен” (СПб., 1860). На жаль, ці автографи не збереглися. Бібліотека Шевченка, передана по його смерті на зберігання Федору Черненкові, не вціліла. Ми не знаємо навіть, яка доля її спіткала. З книг Шевченка відшукуються лише деякі рідкі примірники.

Було й чимало таких видань, які поет тримав у своїх руках і уважно читав. Одначе в “Описі...”, який склав Д. С. Каменецький, про них немає згадок. Це, зокрема, “Народні оповідання” Марка Вовчка. Книжку він уважно перечитував у Нижньому Новгороді, де вимушено затримався під час свого повернення з далеких казахських степів. Вона вразила його добрим знанням і майстерним описом народного життя. В “Щоденнику” (18 лютого 1858 р.) Шевченко зафіксував: “Какое возвышено прекрасное создание эта женщина”. Такої оцінки Марко Вовчок удостоїлася за “Народні оповідання”, бо в цьому творі відбилосся заглиблення авторки в саму гушину буття народу України; з їх сторінок чулося відлуння неперевершеної фольклорно-етнографічної народної спадщини, які були зродні й Кобзареві.

м. Шостка

Павло Осинський

УВІЧНЕННЯ СЛАВИ КОБЗАРЯ

Мало хто з геніїв людства сподобився такої всенародної заслуженої слави-шани, загальновідомої широкій прихильності й любові, як Тарас Григорович Шевченко.

Його променисті думи-слова яскраво освітили й звеселили Україну, просвітили розум, піднесли свідомість і гідність її славних синів. І тепер високо майорить прапор слави

української культури у найрізноманітніших галузях знання, письменства, чарівного мистецтва й політичної думки серед народів широкого світу. Ця невмируща слава про нашого Прометея давно вийшла за межі України і посіяла поміж людьми дивні самоцвіти єднання, братньої любові й вільної рівності. Тому Україна та інші країни світу за ухвалою Всесвітньої Ради Бюро Миру та ЮНЕСКО, ООН цього року святкуватимуть славний ювілей – 150-ліття від дня народження українського генія Т. Г. Шевченка.

Особливо врочисто повинно бути проведено святкування в Україні, що дала світові такого геніального мислителя-поета. Як же ми підготувалися до цієї знаменної події, що вже зроблено, які плани-наміри вшанування та увічнення пам'яті нашого Кобзаря.

А зроблено багато. Уже одразу після смерті Т. Г. Шевченка провідні кола української громадськості прозоро збагнули велич поета й виконали першу частину віщого “Заповіту”: поховали свого Батька на Могилі над оспіваним Дніпром і заклали підвалини нової національної будови. До ювілею зроблено немало, а бажано й можна зробити ще більше.

Коло площі, у провулку Шевченка, 8-а зберігається цінна історична реліквія – меморіальний музей Т. Г. Шевченка, де поет жив, працював і виношував свої творчі думи. Тут зібрано його особисті речі й художні приладдя. Навколо будинку розташована садиба із садком і шовковицею, що росла за часів Шевченка. Садибу з усіх боків стиснуто будівлями. Тому конче необхідно будинок і садибу, як винятково коштовну пам'ятку, обнародувати, оживити і зробити до неї зручний доступ, як це було за давніх часів. Дуже прикро, що на розі площі, коло заповітної садиби споруджено будинок без урахування наявності меморіального музею Т. Г. Шевченка та всесвітньо-історичної пам'ятки – Софійського музею. А як би гарно виглядала простора садиба, засаджена квітами, декоративними кущами та поодинокими тополями! Проте й тепер вище від садиби музею та поруч із нею можна розібрати всі аварійні будівлі, а на їхньому місці насадити дерева в єдиному парковому стилі. Проміж ними можна було б провести довгий звивистий ставок з калиною та плакучими вербами, з тим, що колись може по всій ділянці буде створено суцільний заповідний парк – окраса Києва й гордість України.

Аналогічним прикладом звільнення місця та потребою навколишнього вигляду було б знесення на Хрещатику будинку “Цукротресту”. Із побудовою високих будинків по-

рушилась архітектурна узгодженість площі Калініна. Особливо площа втратила свою привабливість невідповідною побудовою двох будинків між провулком Шевченка та вулицями Софійською й Маложитомирською. Надалі до реконструкції площі потрібно підходити з урахуванням наявності пам'ятника. Будинки не підвищувати, щоб не зменшити зорового простору та не погіршити вигляду пам'ятника на загальному тлі площі.

За часів деспотичної монархії й безпросвітної темряви сформувалися визвольні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства, до прихильників якого належав і Тарас Шевченко.

Отже, на будинку, де збиралися братчики, бажано встановити барельєф.

Шкода, що невблаганний плін часу через людську несвідомість та інші чинники безповоротно знищив не одну пам'ятку, пов'язану з іменем Тараса Шевченка. На Поштової площі коло річкового приплаву знесена церква Різдва, де була встановлена домовина поета. В Яготині знищений флігель князів Рєпніних, на стінах якого рукою поета були зроблені малюнки. У Каневі розібрано хату вартового Могилі, що довгі роки була гостинною вітальнею для всіх відвідувачів, які приходили уклонитися Великому Кобзареві. Ці місця треба воскресити. Для цього можна встановити архітектурно оформлені павільйони в українському стилі з художнім зображенням та детальними історичними довідками.

Сама Могила Кобзаря висока, а серед відвідувачів є люди похилого віку. Під час урочистих свят дуже уповільнюється вихід на гору всієї людської маси. Щоб полегшити доступ до Могилі бажано збудувати ескалатор з її північного боку. Сходи ж, що досі всім слугували і мають гарні оглядові майданчики з видом на Дніпро й Задніпров'я, потрібно зберегти.

Щодо напису на пам'ятнику із щоденника поета “Великий Фультоп і великий Уатт..” і так далі, то він для багатьох незрозумілий. Його можна замінити на короткі влучні вислови з творів поета, скажімо “Єднайтеся, братайтеся”. Треба сказати, що побутове обслуговування відвідувачів Могилі дуже незадовільне. Для забезпечення прибулих ночівлею у будь-яку пору року варто значно збільшити готель. При ньому повинні бути їдальня й буфет із доступними цінами, читальня, бібліотека та книжковий кіоск.

Добре зробили, що в Меморіальному музеї поета встановили діораму “Київ за часів Тараса Шевченка”. А тепер для увічнення пам'яті геніального борця за долю України потрібно створити ще панораму “Тарас Шевченко та гайдамаки”. Ця панорама в Києві

може стати місцем такого паломництва, як Могила у Каневі.

Отакі скромне наше бажання про увічнення безсмертного імені Велетня-Тараса. Та найкращим подарунком для геніального ювіляра було б здійснення його заповітної мрії про державність України, людську братерську рівність, променистий розквіт науки, літератури й національної культури,

шлях, що веде до світової слави. Урочисто ж запевнимо себе через Ювілейний Комітет, що прапор слави українського народу та Кобзареве живуче слово пронесемо у віки. Що недороблене, буде зроблене. І зробимо, за словами Володимира Самійленка, так, "...щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас... і сказав: "Відкіля нам сіє?"

Київ, 3 березня 1964 р.

Коротко про автора

Краєзнавець Павло Михайлович Осинський (1905—1984 рр.) народився на хуторі Хаївка Фастівського району Київської області в родині управителя маєтку, який після революції був учителем. За роки радянської влади Павло Михайлович та обидва його брати зазнали репресій. Брати загинули, а Павло Михайлович, закінчивши сільськогосподарський інститут, працював агрономом. Як краєзнавець дуже активно пропагував у пресі життя і творчість Тараса Шевченка та інших українських письменників, а також історичні пам'ятки України.

У 1964 році він надсилав до багатьох газет патріотичну статтю про Тараса Шевченка, в якій закликав зберегти національні українські пам'ятки, пов'язані з ім'ям видатного митця в Києві та інших містах. Але жодне видання її не надрукувало. Цю статтю подано вище.

Київ

Іван ЛЕЩЕНКО

КИЇВ (Уривок)

Люблю тебе я, Кия сивий град,
Де дух століть із сірих мурів віє,
У мирній праці й реві канонад,
В гудінні дзвонів Лаври і Софії.

Хоча давно татарський хан Батий
Розбив твої тараном древні стіни,
Та ти воскрес, величний і святий,
І знов засяв красою із руїни.

О любе місто сонця, квітів, трав,
Мого народу символ волі й слави!
Не раз палало в сяйві ти заграє
В борні за день народу і держави.

Не раз палав ти, Києве, в огні,
Але лишилися пам'ятки народу:
Летить Богдан, як вихор, на коні,
Йому сміється сонце з небозводу.

А ось в садах Володимира гора,
На ній стоїть великий князь Христитель
З хрестом в руці обличчям до Дніпра,
Як слова Бога вічного носитель.

Він пильним зором бачить весь Поділ
І хвилі вод мутні Дніпра-Славути...
О древній граде, свідок свіжих діл
В борні за наше бути чи не бути!...

Андрій Легіт

ПІСЕНЬКА

— Веселко, веселко,
чи маєш свою країну?

— А моя Вкраїна —
то небо синє
після чорного.

— Веселко, веселко,
чи маєш свого Києва?

— А мій Київ —
то хмара злотоцола
і перлистий дощик.

— Веселко, веселко,
чи маєш свого Дніпра?

— А мій Дніпро
на синім коні
під Золоті Мости
в'їжджає.

— Веселко, веселко,
чи маєш свого Шевченка?

— А мій Шевченко
сім небесних книг пише
незгасним пером.

Ігор Калинець